

14 april 2026 (update)

Oorspronkelijke taal: Nederlands

COI FOCUS

ARMENIË

Geweld tegen dienstplichtigen in het leger

Disclaimer:

Dit COI-product is, overeenkomstig de [richtlijnen van de Europese Unie](#) voor de behandeling van informatie over herkomstlanden van april 2008 en de van kracht zijnde wettelijke bepalingen, opgesteld door Cedoca, de dienst die binnen het Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen (CGVS) verantwoordelijk is voor onderzoek naar informatie over herkomstlanden. Het document levert informatie voor de behandeling van individuele verzoeken om internationale bescherming. Het bevat geen beleidsrichtlijnen of opinies en velt geen oordeel over de grond van het verzoek om internationale bescherming.

Dit document, opgesteld binnen een afgesproken tijdbestek, steunt op een zo ruim mogelijke waaier aan zorgvuldig geselecteerde publieke informatie met bijzondere aandacht voor de toetsing en kruiscontrole van de bronnen. Cedoca probeert alle relevante aspecten van het onderwerp van dit COI-product te behandelen, maar de informatie in dit document is niet noodzakelijk exhaustief. Als dit document bepaalde gebeurtenissen, personen of organisaties niet vernoemt, betekent dit niet dat ze niet hebben plaatsgevonden of niet bestaan. Alle gebruikte bronnen krijgen een gedetailleerde bronvermelding.

This COI product was produced by Cedoca, the country of origin information research unit of the Office of the Commissioner General for Refugees and Stateless Persons (CGRS). It follows the [Common EU Guidelines](#) for processing country of origin information (April 2008) and was drafted in accordance with applicable legal provisions. It aims to provide information for the processing of individual applications for international protection. It does not contain policy guidelines or opinions and does not pass judgment on the merits of applications for international protection.

This report was prepared within an allotted timeframe, using a wide range of carefully selected public information with a constant attention to crosschecking sources. While Cedoca has endeavoured to cover all aspects relevant to the subject of this COI report, the information provided is not necessarily exhaustive. The absence of a specific event, person or organisation from this report should not be taken to imply that the event did not take place or that the person or organisation does not exist. All sources are referenced.

Samenvatting

De militaire dienstplicht in Armenië is verplicht voor mannelijke burgers tussen 18 en 27 jaar. Er zijn jaarlijks twee oproepingsperiodes voor dienstplichtigen. Ongeveer de helft van het leger uit dienstplichtigen. Het leger en de verplichte legerdienst maken jaarlijks een onlosmakelijk deel uit van het leven van duizenden jongemannen. Er bestaat een beperkte mogelijkheid voor het vervullen van een alternatieve dienstplicht op basis van religieuze overtuiging.

Ook Armeniërs in de diaspora moeten in principe hun legerdienst vervullen. Cedoca kon geen precieze gegevens vinden over het aantal personen uit de diaspora dat effectief naar Armenië terugkeert voor de legerdienst.

Het leger geniet een hoog maatschappelijk vertrouwen en voor een deel van de Armeniërs is de dienstplicht een positieve ervaring. Er is daarnaast ook sprake van dienstplichtontduiking en de Armeense overheid voorziet in de mogelijkheid om de militaire dienstplicht geheel of gedeeltelijk af te kopen.

Verschillende bronnen geven aan dat er binnen het Armeense leger meldingen zijn van geweldsincidenten in vreedstijd. Het gaat hierbij om meldingen van ernstige pesterijen, fysiek en psychisch geweld, dodelijke ongevallen in onduidelijke omstandigheden en zelfmoorden in onduidelijke omstandigheden. Deze praktijken vinden hun oorsprong deels in schendingen van de veiligheidsvoorschriften en discipline en deels in de traditie van het zogenaamde *dedovshchina*, een vorm van vaak gewelddadige pesterijen en ontgroeningspraktijken van dienstplichtigen door medesoldaten, die voortkomt uit de Sovjetperiode. Er is hierbij ook sprake van een zwijgcultuur. Bronnen geven aan dat bepaalde profielen meer risico lopen om het slachtoffer te worden van deze zogenaamde niet-reglementaire verhoudingen. Het gaat hierbij onder meer over seksuele en genderminderheden en personen die als weerloos geïdentificeerd worden.

Cijfermateriaal over het aantal overlijdens buiten gevechtssituaties in het leger zijn een van de weinige indicaties van de situatie inzake niet-reglementaire verhoudingen in het leger. Volgens gegevens van mensenrechtenorganisaties vertonen die de laatste jaren een neerwaartse trend.

De Armeense overheid heeft de laatste jaren een aantal hervormingen in het leger doorgevoerd en zet preventiemaatregelen op om niet-reglementaire verhoudingen uit het leger te bannen. Monitoring door mensenrechtenorganisaties geeft aan dat er enerzijds positieve veranderingen zijn, maar dat er daarnaast pijnpunten blijven bestaan. Zo heeft de overheid een hotline voor het melden van misbruiken opgericht, maar deze lijkt tot heden niet naar behoren te werken. Ook inzake de vervolging van daders van misbruiken binnen het leger zijn er nog tekortkomingen. De overheid opent onderzoeken naar geweldsincidenten, maar tot heden leiden die niet tot strafrechtelijke veroordelingen. Er is in een aantal gevallen ook sprake van het verdoezelen van wanpraktijken in het leger.

Er zijn een aantal mensenrechtenorganisaties actief in Armenië die juridische bijstand verlenen aan slachtoffers van misbruik in het leger en hun families.

Summary

In Armenia, military conscription is compulsory for male citizens aged between 18 and 27. Conscripts are called up twice a year. Conscripts make up approximately half of the army. The army and compulsory military service play an integral role in the lives of thousands of young men every year. There is a limited possibility of performing alternative service on the basis of religious belief.

Armenians in the diaspora are also, in principle, required to complete their military service. However, Cedoca was unable to find precise data on the number of people from the diaspora who actually return to Armenia for military service.

The army enjoys a high level of public trust, and for some Armenians, conscription is a positive experience. However, there are also instances of conscription evasion. Conscription can also be avoided through payment as the Armenian government allows individuals to buy out of military service in full or in part.

Various sources indicate that there are reports of violent incidents within the Armenian army during peacetime. These include severe bullying, physical and psychological violence, fatal accidents and suicides in unclear circumstances. These practices are partly the result of breaches of safety regulations and discipline, and partly the product of the tradition of *dedovshchina* — the often violent bullying and hazing of conscripts by fellow soldiers — which originated in the Soviet era. There is also a culture of silence surrounding this issue. Sources indicate that certain groups are at greater risk of becoming victims of these so-called non-statutory relationships. These include sexual and gender minorities, as well as individuals identified as defenceless.

Statistics on the number of deaths outside combat situations in the army are one of the few indicators of the situation regarding non-regulatory relations within the military. According to data from human rights organisations, these figures have shown a downward trend in recent years.

In recent years, the Armenian government has implemented a number of reforms and is introducing preventive measures to eradicate non-statutory relationships within the armed forces. Monitoring by human rights organisations suggests that although there have been positive changes, problems remain. For example, although the government has set up a hotline for reporting abuse, it does not appear to be functioning properly yet. There are also shortcomings in the prosecution of perpetrators of abuse within the army. Although the government launches investigations into incidents of violence, these have not yet resulted in criminal convictions. In some cases, instances of malpractice within the army have also been covered up.

Several human rights organisations provide legal assistance to victims of abuse in the army and their families.

Lijst van afkortingen

HCAV	Helsinki Citizens' Assembly Vanadzor
HRW	Human Rights Watch
ngo	niet-gouvernementele organisatie
OHCHR	United Nations Office of the High Commissioner for Human Rights
USDOS	United States Department of State

Inhoudstafel

Samenvatting	2
Summary	3
Lijst van afkortingen	4
Inleiding	6
1. De dienstplicht in Armenië	7
2. Geweld binnen het Armeense leger	9
2.1. Aanwezigheid van geweld	9
2.1.1. Bevraging door Peace Dialogue van voormalige dienstplichtigen	11
2.2. Cijfermateriaal over geweldsincidenten en overlijdens in het leger	12
3. Aanpak door de autoriteiten	15
4. Aanpak door het maatschappelijk middenveld	19
Bibliografie	21

Inleiding

Deze COI Focus gaat in op de aanwezigheid van geweld en de aard van dit geweld binnen het Armeense leger. Hierbij gaat vooral aandacht naar de situatie van dienstplichtigen. Het is een update van de COI Focus *Geweld tegen dienstplichtigen binnen het Armeense leger* van 4 juli 2023.

Het eerste hoofdstuk geeft een beknopt overzicht van de dienstplicht in Armenië. Het tweede hoofdstuk gaat eerst in op het geweld dat zich binnen het Armeense leger voordoet en geeft vervolgens cijfermateriaal hierover. Het derde hoofdstuk behandelt de overheidsmaatregelen en het laatste deel geeft tenslotte een beeld van de inzet van het middenveld hierbij.

Voor deze COI Focus raadpleegde Cedoca een brede waaier aan bronnen waaronder lokale mensenrechtenorganisaties en niet-gouvernementele organisaties (ngo's) zoals Peace Dialogue en Helsinki Citizens' Assembly Vanadzor (HCAV), de Armeense ombudsman, lokale en internationale media, onderzoeksinstituten en rapporten van internationale organisaties.

Deze COI Focus geeft een algemeen overzicht van de behandelde onderwerpen. Het ligt niet binnen het bereik van deze COI Focus om alle facetten ervan te behandelen, en daarom kan het dan ook niet als een exhaustief document aanzien worden.

Cedoca sloot het onderzoek voor deze COI Focus af op 23 maart 2026. Cedoca volgt de evoluties in Armenië voortdurend op. Als er zich fundamentele wijzigingen of ontwikkelingen zouden voordoen die de situatie ter plaatse aanzienlijk veranderen, dan zal Cedoca deze COI Focus zo snel mogelijk bijwerken.

1. De dienstplicht in Armenië

In Armenië is er militaire dienstplicht voor mannelijke burgers tussen 18 en 27 jaar. Sinds 1 januari 2026 is de duur van de dienstplicht ingekort van twee naar anderhalf jaar. Er zijn jaarlijks twee oproepingsperiodes voor dienstplichtigen. Alle mannelijke burgers tussen 27 en 50 worden ook opgenomen in een reservelijst van het leger en kunnen - in geval van mobilisatie - (opnieuw) opgeroepen worden voor de legerdienst. Er zijn straffen voorzien voor iedereen die de legerdienst uit de weg gaat, maar in bepaalde situaties gelden ook een aantal wettelijke voorzieningen om ervan vrijgesteld te worden. De [COI Focus Armenië Legerdienst en Militaire Strafzaken](#) van Cedoca van 27 juni 2024 gaat dieper in op de verschillende aspecten van de Armeense legerdienst.¹

Het totaal aantal actieve militairen binnen het Armeense leger (dienstplichtigen en beroepsmilitairen samen) bedraagt, volgens het International Institute for Strategic Studies in 2024 zo'n 42.900 manschappen.² In november 2023 verklaarde het Armeense parlementslid Hayk Sargsyan dat het aantal dienstplichtigen in het leger in 2023 zo'n 24.000 manschappen bedraagt.³ Volgens gegevens uit het *CIA World Factbook* van 2023 bestaat sinds 2021 ongeveer de helft van het actieve personeel van het Armeense leger uit dienstplichtigen.⁴ In de lente van 2025 verklaarde Hayk Sargsyan, die op dat moment lid is van het defensiecomité van het parlement, dat in de voorgaande jaren gemiddeld 31 % van de jaarlijks oproepbare dienstplichtigen effectief hun dienstplicht vervullen.⁵

Het leger en de verplichte dienstplicht zijn diepgeworteld in de Armeense samenleving en worden gezien als een burgerlijke plicht. Dit neemt niet weg dat het leger en de legerdienst geplaagd worden door corruptie.⁶ Volgens een bevraging van het International Republican Institute van maart 2026 geniet het Armeense leger van alle openbare instellingen in het land het meeste vertrouwen. Volgens dezelfde bevraging is 73 % tevreden over de werking van het leger.⁷ Uit een bevraging⁸ door de Armeense ngo Peace Dialogue⁹ uit 2022 blijkt dat 70,5 % van de deelnemers hun legerdienst zien als een manier om een echte man te worden. Bij de drie meest genoteerde antwoorden op de vraag wat de positieve aspecten van de legerdienst zijn, luiden de antwoorden: het groeien als een individu (60,7 %); nieuwe vrienden maken (27,7 %) en het beschermen van het vaderland (8 %). Van de bevrageden omschrijft 55,4 % de legerdienst als een excellente of goede ervaring; 27,7 % heeft het over een normale ervaring; 7,1 % heeft het over een goede ervaring totdat er aan militaire operaties moest deelgenomen worden; 6,3 % heeft het over een vreselijke of slechte ervaring.¹⁰

Armeniërs die in het buitenland verblijven zijn eveneens dienstplichtig. Zelfs Armeniërs uit de diaspora die het staatsburgerschap van een ander land hebben aangenomen zijn niet automatisch vrijgesteld van de dienstplicht in Armenië, ongeacht of ze al dienstplicht in het buitenland hebben vervuld.

¹ Office of the High Commissioner for Diaspora Affairs - Republic of Armenia, s.d., [url](#); CIS Legislation, [url](#); New Eastern Europe, 10/02/2026, [url](#); CGVS, 27/06/2024, [url](#)

² The International Institute for Strategic Studies, p. 178, [url](#)

³ News.am, 14/11/2023, [url](#)

⁴ US Government, 2023, [url](#)

⁵ Armeense parlement, 13/06/2025, [url](#); CivilNet, 12/05/2025, [url](#)

⁶ OC Media, 23/05/2025, [url](#)

⁷ IRI, 06/03/2026, pp. 18-19, [url](#)

⁸ Het gaat over een relatief kleine bevraging uit 2022 waarin 112 (ex-)dienstplichtigen vragen hebben beantwoord over de mensenrechten in het leger (*Analysis of interviews aimed at identifying and addressing human rights issues in Armenian military forces*). Het gaat over mannen die hun dienstplicht hebben vervuld of nog vervullen in de periode 2014-2022.

⁹ Deze organisatie, met hoofdzetel in Vanadzor (Armenië), heeft algemene doelstellingen in verband met de mensenrechten en de promotie van democratie en vrede, maar heeft hoofdzakelijk activiteiten ontwikkeld in verband met de (mensenrechten)situatie van soldaten. Peace Dialogue, *About Peace Dialogue ngo*, s.d., [url](#)

¹⁰ Peace Dialogue, 11/11/2022, pp. 10-11, [url](#)

Armeniërs met een dubbele nationaliteit worden geacht de dienstplicht te vervullen, behalve wanneer ze, vóór aanneming van de Armeense nationaliteit, in een ander land reeds een legerdienst van twaalf maanden vervuld hebben. Deze personen kunnen daarnaast ook gebruik maken van het afkopen van de legerdienst.¹¹

Wanneer iemand geen gehoor geeft aan de dienstplichtoproep wordt een strafzaak voor het ontduiken van de legerdienst opgestart. Deze strafzaak vervalt wanneer de betrokkene 37 jaar wordt. In januari 2024 nam het Armeense parlement een wet aan die het mogelijk maakt voor Armeense mannen om strafrechtelijke vervolging te vermijden wanneer zij op 27-jarige leeftijd hun legerdienst nog niet hebben vervuld zonder geldige reden. Deze mannen kunnen van hun 27 tot 37 jaar alsnog hun dienstplicht vervullen, waarna de strafzaak vervalt. Of ze kunnen opteren voor een verkorte legerdienst als ze hiervoor een bepaalde som geld betalen.¹²

Op 11 februari 2026 heeft het Armeense parlement een nieuwe wet goedgekeurd die de bovenvermelde versie van januari 2024 uitbreidt. Voordien konden enkel mannen die voor het aannemen van de wet van januari 2024 de leeftijd van 27 jaar bereikten er een beroep op doen, door de nieuwe wetswijziging geldt de regeling ook voor mannen die erna 27 jaar werden. Vanaf februari 2026 hebben alle dienstplichtontduikers tussen de 27 en 37 een aantal mogelijkheden om aan strafrechtelijke vervolging te ontkomen. Ze hebben nu de wettelijke mogelijkheid om zich vrijwillig aan te bieden en alsnog hun legerdienst te doen. Daarnaast kunnen ze de dienstplicht legaal ontkomen door de betaling van 15 miljoen dram (AMD), omgerekend 34.210 euro (1 euro = 436 AMD). Ze hebben ook de mogelijkheid om door het betalen van lagere sommen hun legerdienst in te korten.¹³ De onafhankelijke Armeense nieuwssite CivilNet schrijft dat de wet er voornamelijk op gericht is om Armenen die in het buitenland verblijven de mogelijkheid te geven terug te keren en daarbij te ontkomen aan strafrechtelijke aansprakelijkheid voor dienstplichtontduiking.¹⁴

In januari 2026 waren er volgens het Armeense parlementslid Hayk Sargsyan zo'n 1.200 Armenen die door de overheid gezocht werden voor dienstplichtontduiking. In 2021 vaardigde het Armeense parlement al een eenmalige amnestieregeling uit voor dienstplichtontduikers waar toen zo'n 1.300 mannen gebruik van maakten. In de periode 2004 – 2019 had Armenië reeds een aantal amnestieregelingen gelanceerd waarbij de ontduikers tegen de betaling van een bepaalde som hun strafrechtelijke aansprakelijkheid konden afkopen.¹⁵

Cedoca heeft op 27 juni 2023 telefonisch aan Edgar Khachatryan, hoofd van Peace Dialogue, gevraagd of hij weet heeft van het exact aantal personen uit de diaspora die hun dienstplicht in Armenië komen vervullen. Zijn antwoord luidde dat hij geen enkel idee heeft hierover. Hij heeft wel aangegeven dat er de facto heel wat voorwaarden moeten zijn vervuld om überhaupt opgeroepen te worden voor de dienstplicht. Zo moet men over de Armeense nationaliteit beschikken en een aantal voorafgaandelijke procedures doorlopen hebben. Deze procedures vinden al vier jaar vóór de finale oproeping plaats en behelzen een aantal vooronderzoeken waaronder een medische vragenlijst. Wie deze voorafgaandelijke procedures niet heeft doorlopen, bijvoorbeeld wegens een verblijf in het buitenland, komt niet meer in aanmerking voor de definitieve oproeping. De algemene dienstplicht is dus feitelijk onderhevig aan een voorselectie.¹⁶

¹¹ Your Jurisconsult, s.d., [url](#); Repat Armenia, s.d., [url](#); Vardanyan & Partners, 20/12/2025, [url](#)

¹² Armenia Today, 11/12/2025, [url](#)

¹³ Armenia Today, 11/12/2025, [url](#); Azatutyun, 11/02/2026, [url](#); CivilNet, 11/02/2026, [url](#); Repat Armenia, s.d., [url](#); News Armenia, 11/02/2026, [url](#)

¹⁴ CivilNet, 11/02/2026, [url](#); News Armenia, 11/02/2026, [url](#)

¹⁵ Azatutyun, 11/02/2026, [url](#); News Armenia, 11/02/2026, [url](#)

¹⁶ Khachatryan E., stichter en drijvende kracht achter de ngo Peace Dialogue, telefoongesprek, 26/06/2023

Er is sinds 2004 ook een wettelijke regeling voor een alternatieve burgerdienst voor wie het dragen, hebben en gebruiken van een vuurwapen niet strookt met zijn religieuze geloof of overtuigingen. De huidige versie van de wet op alternatieve dienstplicht dateert van 2013 en voorziet de mogelijkheid om alternatieve dienstplicht te vervullen in het leger zonder wapens te dragen of om een civiele dienstplicht buiten het leger uit te voeren. De duur van deze alternatieve dienstplichten zijn respectievelijk 30 en 36 maanden.¹⁷ Edgar Khachatryan verklaarde in 2023 dat in de praktijk enkel Jehovagetuigen in aanmerking komen voor de alternatieve burgerdienst.¹⁸ Ook Nikolay Hovhannisyan van de Eurasia Partnership Foundation en de mensenrechtenorganisatie Forum 18 schrijven in 2024 dat Jehovagetuigen sinds een vonnis van het Europees Hof van de Rechten van de Mens van 2013 bijna geen moeilijkheden meer ondervinden om alternatieve dienstplicht te verkrijgen. Voor leden van andere religieuze gemeenschappen blijft het moeilijk om alternatieve dienstplicht te verwerven. De huidige interpretatie door de autoriteiten van de wetgeving op de alternatieve dienstplicht leidt er volgens Hovhannisyan toe dat ze het recht op alternatieve dienstplicht niet zien als een persoonlijk recht gebaseerd op persoonlijke overtuiging, maar dat ze het laten afhangen van het behoren tot een bepaalde geloofsgemeenschap.¹⁹

Vrouwen kunnen op basis van een professioneel contract als beroepsmilitair in het leger dienen. Sinds 2018 vormen vrouwen ongeveer 13 % van het actieve legerpersoneel. In april 2023 is een wetsvoorstel aangenomen op basis waarvan vrouwen ook op vrijwillige basis een legerdienst kunnen uitvoeren.²⁰

2. Geweld binnen het Armeense leger

2.1. Aanwezigheid van geweld

Verschillende bronnen, waaronder de Hoge Commissaris van de Verenigde Naties voor de Mensenrechten (United Nations High Commissioner for Human Rights, OHCHR), schrijven dat er binnen het Armeense leger meldingen zijn van geweldsincidenten in vreedstijd. Het gaat hierbij om meldingen van ernstige pesterijen, fysiek en psychisch geweld, dodelijke ongevallen in onduidelijke omstandigheden en zelfmoord in onduidelijke omstandigheden. Deze praktijken vinden hun oorsprong deels in schendingen van de veiligheidsvoorschriften en discipline en deels in de traditie van het zogenaamde *dedovshchina*, een vorm van vaak gewelddadige pesterijen en ontgroeningspraktijken van dienstplichtigen door medesoldaten, die bestond in het Sovjetleger. Dergelijke incidenten worden in rapporten vaak aangeduid als "niet-reglementaire verhoudingen".²¹ Kenmerkend voor deze praktijken is volgens Peace Dialogue dat ze gepaard gaan met geheimhouding. Peace Dialogue en OHCHR roepen de autoriteiten daarbij op om onafhankelijk onderzoek naar de feiten te verzekeren, te voorzien in de gerechtelijke vervolging van de daders door onafhankelijke rechtbanken en herstelmaatregelen voor de slachtoffers en hun familie te verzekeren.²²

Ook een vertegenwoordiger van een lokale mensenrechtenorganisatie uit tijdens de onderzoeksmis­sie van Cedoca in maart 2024 zijn grote bezorgdheid over overlijdens buiten gevechtssituaties, alsook

¹⁷ International Center for Law and Religion Studies, 18/11/2024, [url](#); Alternative Service Beyond Borders, s.d., [url](#); European Bureau for Conscientious Objection, 2025, [url](#); Forum 18, 23/07/2024, [url](#)

¹⁸ Khachatryan E., stichter en drijvende kracht achter de ngo Peace Dialogue, telefoongesprek, 26/06/2023

¹⁹ International Center for Law and Religion Studies, 18/11/2024, [url](#); Forum 18, 23/07/2024, [url](#)

²⁰ RFE/RL, 22/04/2023, [url](#); Armenian Weekly, 20/03/2024, [url](#); Aysor, 20/11/2025, [url](#)

²¹ Jam News, 10/09/2024, [url](#); CivilNet, 09/04/2025, [url](#); OHCHR, 05/06/2025, p. 9, [url](#); Human Rights Defender of Armenia, 2025, pp. 136, 138, [url](#)

²² Peace Dialogue, 2021, p.5, [url](#); OHCHR, 05/06/2025, p. 9, [url](#)

over disciplinaire kwesties in het leger. Deze bron licht toe dat er problematische situaties zijn in het leger, maar dat ook heel wat mensen hun legerdienst afronden zonder problemen. Ook al zijn er bepaalde eenheden met problematische commandanten, toch kan er volgens de bron niet worden veralgemeend dat dit een wijdverspreid probleem is. De algemene omstandigheden in het leger zijn volgens de vertegenwoordiger niet zo slecht dat dit een reden zou kunnen zijn om niet in dienst te treden.²³

De Human Rights Defender of Armenia (de Armeense ombudsman) schrijft in haar jaarrapport van 2025 eveneens dat gevallen van overlijdens binnen het leger in vreedstijd een ernstige uitdaging blijven. De ombudsman legde meermaals publieke verklaringen af waarin ze stelt dat dergelijke overlijdens onaanvaardbaar en verontrustend zijn. De ombudsman stelt daarbij dat de overheid verplicht is om voldoende stappen te ondernemen om het recht op leven van militairen te beschermen en om in het geval van het overlijden van een militair er een effectief onderzoek naar te voeren.²⁴

De Armeense mensenrechtenorganisatie HCAV schrijft in een rapport van 2025 dat het cijfermateriaal over overlijdens in het leger buiten gevechtssituaties aangeeft dat er zich nog steeds niet-reglementaire verhoudingen voordoen binnen het Armeense leger. Volgens HCAV ondernemen de autoriteiten onvoldoende maatregelen om deze gewelddadige, niet-reglementaire verhoudingen tegen te gaan.²⁵

Artur Sakunts, hoofd van HCAV, schrijft in april 2025 dat er niet een enkele oorzaak is die leidt tot overlijdens buiten gevechtssituaties in het leger, maar dat er een complexe combinatie van problemen aan de basis ligt. Sakunts somt hierbij een aantal pijnpunten op: een laag niveau van discipline, de kwaliteit van militaire vormingen, een hardnekkig Sovjetsysteem van informele hiërarchieën en de aanwezigheid van criminele subculturen, nepotisme en corruptie.²⁶

Edgar Khatcharyan verklaart op zijn beurt in 2023 en 2025 dat het probleem van overlijdens buiten gevechtssituaties samenhangt met het algemeen politiek kader in Armenië. Volgens Khatcharyan moet Armenië nog afstand nemen van een aantal gewoontes uit de Sovjetperiode. Pesterijen en niet-reglementaire verhoudingen nemen af wanneer er civiel toezicht is en echte parlementaire controle.²⁷ Daarnaast duidt Khatcharyan het bestaan van criminele subculturen binnen het leger als een element dat bijdraagt aan het voortbestaan van pesterijen en niet-reglementaire verhoudingen. Deze subculturen bestaan volgens hem uit ongeschreven regels die een informele hiërarchie vormen gebaseerd op fysiek en psychisch geweld, intimidatie en een zwijgcultuur waardoor het rapporteren van mishandeling sterk bemoeilijkt wordt. Officieren kunnen gebruik maken van dergelijke subculturen om controle over hun eenheden uit te oefenen. Volgens Khatcharyan moet de overheid er strikt op toezien dat dergelijke subculturen de wettelijke regels niet overschaduwden.²⁸

Gevraagd of dit soort geweld zich typisch richt op bepaalde profielen, verklaarde Edgar Khacharyan in 2023 aan Cedoca dat hij door de jaren heen een aantal profielen kan onderscheiden: leden van seksuele- en genderminderheden, personen die samenwerken met de legerautoriteiten en personen die ingegaan zijn tegen wetten van de criminele onderwereld. Deze bron heeft doorheen de jaren geen gevallen gekend waarbij leden van etnische, religieuze, nationale of linguïstische minderheden omwille van deze aspecten van hun identiteit het doelwit van geweld zijn geweest tijdens hun legerdienst. Ook

²³ Organisatie gespecialiseerd in mensenrechten in het Armeense leger, gesprek, Armenië, 18/03/2024

²⁴ News.am, 16/01/2025, [url](#); Human Rights Defender of Armenia, 2025, pp. 136, 138, [url](#)

²⁵ Protection of Rights without Borders NGO, 10/03/2025, pp. 21-22, [url](#)

²⁶ CivilNet, 09/04/2025, [url](#)

²⁷ CivilNet, 09/04/2025, [url](#)

²⁸ Khacharyan E., stichter en drijvende kracht achter de ngo Peace Dialogue, telefoongesprek, 26/06/2023; CivilNet, 09/04/2025, [url](#)

heeft hij nooit een geval gekend waarbij iemand uit de diaspora het doelwit is geweest van geweld omwille van zijn buitenlandse afkomst.²⁹

Inzake kwetsbare profielen binnen het leger schrijven verschillende mensenrechtenorganisaties in een rapport van 2025 en Human Rights Watch (HRW) in een rapport van 2026 dat homoseksualiteit door het leger nog steeds als een psychosociaal gebrek geclassificeerd wordt. Op die manier kunnen homoseksuele mannen worden vrijgesteld van de legerdienst, zogenaamd om hen te beschermen tegen mogelijke risico's die ze omwille van hun geaardheid binnen het leger kunnen lopen. De mensenrechtenorganisaties voegen eraan toe dat wanneer een dienstplichtige aan de rekruteringscommissie zijn homoseksuele geaardheid uit, hij een risico loopt om doorgestuurd te worden naar een psychiatrische instelling voor een gedwongen behandeling.³⁰

2.1.1. Bevraging door Peace Dialogue van voormalige dienstplichtigen

Peace Dialogue monitort de hervormingen van het leger en bevroeg in dit kader 60 voormalige dienstplichtigen tussen 2020 en 2024. De resultaten hiervan publiceerde de ngo in oktober 2024. De bevraging is eerder klein van omvang te noemen maar is in dit COI-document opgenomen omwille van het illustratief karakter. Van de 60 bevroegden verklaarden er 19 dat er tijdens hun dienstplicht sterfgevallen buiten gevechtshandelingen plaatsvonden, waarbij er sommigen er meer dan een vermeldden. Volgens de verklaringen was bij 12 van de gevallen zelfmoord de doodsoorzaak, bij 6 was het overlijden veroorzaakt door een ongeval, bij 4 moord, bij 3 gezondheidsredenen en bij de laatste 3 was de doodsoorzaak onduidelijk. Het is aan de hand van de beschikbare informatie niet duidelijk of de bevroegden zelf getuige waren van dergelijke sterfgevallen of dat ze er enkel over gehoord hebben. Indien ze er niet zelf getuige van zouden geweest zijn is het niet duidelijk of het gaat om overlijdens in hun eigen of in een andere eenheid.³¹

Van de 60 bevroegden verklaarden er 32 dat ze tijdens hun dienst ruzie gemaakt of gevochten hadden, 25 dat ze dit niet gedaan hadden en 3 beantwoordden de vraag niet. Volgens de respondenten werden conflicten vaak opgelost door onderhandeling of aanpassing. Vaak waren officieren hiervan niet op de hoogte of intervenueerden ze niet. Volgens Peace Dialogue kunnen officieren onderling geweld bij militairen voorkomen, maar komen ze er slechts af en toe tussen en is hun betrokkenheid hierbij onregelmatig.³² In een apart rapport van oktober 2025 met resultaten van bevragingen schrijft Peace Dialogue dat in 2022 32 % van de bevroegde afgezwaaide dienstplichtigen verklaarde dat ze onderworpen waren aan een harde behandeling, in 2024 was dit voor 33 % het geval en in 2025 voor 17 %. Hierbij namen gevallen van fysiek geweld af van 44 in 2022 naar 1 melding in 2025. Verbale beledigingen en psychische druk bleven wel aanwezig. Peace Dialogue besluit dat er binnen het leger een daling is van gevallen van fysiek geweld, maar dat patronen van vernederende behandeling aanwezig blijven.³³

Van de in de periode 2020 – 2024 60 bevroegden verklaarden er 37 dat sommige dienstplichtigen lastiggevallen of gepest werden of gedwongen werden om onaangename taken te vervullen. Volgens 34 respondenten ging het hierbij om personen die niet voor zichzelf konden opkomen, personen die de hygiëneregels niet volgden, die betrappt werden op liegen of die een afwijkende seksuele oriëntatie hadden. Een van de respondenten verklaarde dat er een mentaliteit heerst om de "misserabelen" lastig te vallen, maar dat dit niet plaatsvindt wanneer een officier het verbiedt. Inzake de ernst van het lastigvallen verklaarden er 21 dat het ging om uitbuiting, 15 maken melding van het uitlachen van het

²⁹ Khachatryan E., stichter en drijvende kracht achter de ngo Peace Dialogue, telefoongesprek, 26/06/2023

³⁰ HRW, 09/01/2026, [url](#); Protection of Rights without Borders NGO, 10/03/2025, p. 12, [url](#)

³¹ Peace Dialogue, 10/2024, p. 5, [url](#)

³² Peace Dialogue, 10/2024, p. 6, [url](#)

³³ Peace Dialogue, 10/2025, pp. 11, 14, [url](#)

slachtoffer, 9 spreken van gevallen van fysiek of psychisch geweld en 5 van onmenselijke behandeling.³⁴ In een latere bevraging in 2025 verklaarde 43 % van de respondenten dat zogenaamde "zwakke" soldaten het slachtoffer waren van pesterijen, voornamelijk in de vorm van uitbuiting, het uitlachen en het verwaarlozen van deze personen.³⁵

Op de vraag of er aan soldaten met gezondheidsproblemen medische hulp geweigerd werd, antwoordden 37 van de 60 dat dit niet het geval was, 4 dat dergelijke gevallen zich voordeden en de overige 19 hadden er geen weet van. Op de vraag of de geleverde medische bijstand afdoende was antwoordden 27 dat dit het geval was. Daarnaast vermeldden 17 dat er enkel een basisniveau van medische zorg was en 8 dat ze ontoereikend was.³⁶

In 2024 en 2025 waren er geen meldingen meer van dienstplichtigen die door hun bevelhebbers in eenzame opsluiting geplaatst werden. In 2023 was dit nog voor 4 % het geval.³⁷

Verder schrijft Peace Dialogue op basis van de bevragingen dat er zich bij de militaire politie ook problematisch gedrag kan voordoen. In 2023 verklaarde 32 % van de respondenten dat ze in aanraking kwamen met de militaire politie, waarbij 55 % een harde behandeling meldde. In 2024 en 2025 antwoordde respectievelijk 10 % en 5 % dat ze in aanraking gekomen waren met de militaire politie. Van deze personen verklaarde in 2024 53 % en in 2025 45 % dat ze hierbij hard behandeld werden door de militaire politie. Van deze groep van respondenten verklaarde 5 % in 2023 dat de militaire politie hen gedwongen had om bekentenissen af te leggen. In 2024 en 2025 was dit nog respectievelijk 3 % en 2%. De voornaamste redenen waarvoor ze in aanraking kwamen met de militaire politie waren: vechtpartijen, het bezit van een mobiele telefoon of ongewettigde afwezigheden.³⁸

2.2. Cijfermateriaal over geweldsincidenten en overlijdens in het leger

Volgens cijfers die het ministerie van Defensie aan de ombudsman verschaftte, vonden er in 2024 in het leger zo'n 328 incidenten van niet-reglementaire verhoudingen" plaats, waarbij er 312 militairen lichamelijke verwondingen opliepen. De procureur-generaal vermeldt voor 2024 dat ze 12 gevallen van foltering of andere wrede of onmenselijke behandeling vaststelden, begaan door de militaire politie ten aanzien van militairen. Daarnaast ontving de procureur-generaal 119 meldingen van geweld gepleegd door militairen ten aanzien van ondergeschikten. In al deze gevallen opende de procureur-generaal een strafzaak.³⁹ In 2023 ontving de procureur-generaal 5 meldingen over foltering of andere wrede of onmenselijke behandeling door de militaire politie ten aanzien van militairen. Inzake geweld gepleegd door militairen ten aanzien van ondergeschikten ontvingen ze 151 meldingen in 2023. In al deze zaken opende de procureur-generaal een strafzaak.⁴⁰ In een apart rapport van 2025 schrijft Peace Dialogue dat er in de periode januari 2022 – januari 2025 16 strafzaken geopend zijn inzake mishandeling van militairen door de militaire politie.⁴¹ Voor 2025 vond Cedoca in de voor deze COI Focus geraadpleegde bronnen geen cijfermateriaal over incidenten van niet-reglementaire verhoudingen.

³⁴ Peace Dialogue, 10/2024, pp. 5, 6, [url](#)

³⁵ Peace Dialogue, 10/2025, p. 11, [url](#)

³⁶ Peace Dialogue, 10/2024, p. 5, [url](#)

³⁷ Peace Dialogue, 10/2025, p. 11, [url](#); Peace Dialogue, 11/2025, pp. 15-18, [url](#)

³⁸ Peace Dialogue, 10/2025, p. 11, [url](#); Peace Dialogue, 11/2025, pp. 15-18, [url](#)

³⁹ Human Rights Defender of Armenia, 2025, p. 144, [url](#)

⁴⁰ Human Rights Defender of Armenia, 2024, p. 474, [url](#)

⁴¹ Peace Dialogue, 03/02/2025, p. 6, [url](#)

Twee Armeense ngo's, Safe Soldiers en HCAV, verzamelen cijfermateriaal over het aantal sterfgevallen buiten gevechtssituaties van militairen in het Armeense leger. Tot 2023 bevatten deze cijfers zowel dienstplichtigen en contractsoldaten van het Armeense leger als van Nagorno-Karabach⁴². Na de inname van Nagorno-Karabach door Azerbeidzjan in 2023 geven de cijfers enkel de sterfgevallen in het Armeense leger weer. De beide organisaties stellen deze cijfers op aan de hand van informatie van het ministerie van Defensie, de procureur-generaal, verklaringen van familie van militairen en informatie uit open bronnen.⁴³ De organisaties maken in het cijfermateriaal geen onderscheid tussen contractsoldaten en dienstplichtigen. HCAV vermeldt hierover dat ze omwille van vertrouwelijkheidsregels niet steeds de persoonsgegevens van overleden militairen ontvangen van het ministerie van Defensie en de procureur-generaal waardoor ze dit onderscheid niet altijd kunnen maken. Enkel voor 2025 heeft HCAV aparte cijfers voor het aantal sterfgevallen bij dienstplichtigen (zie supra).⁴⁴

Artur Sakunts van HCAV en Edgar Khachatryan van Peace Dialogue merken in 2025 op dat de officiële cijfers over overlijdens buiten gevechtshandelingen in het leger niet altijd duidelijk zijn en dat een transparantere classificatie van de overlijdensoorzaken nodig is. Khachatryan merkt hierbij op dat het verzamelen van cijfers een moeilijke taak blijft, maar dat er toch vooruitgang geboekt wordt. Zo komen sinds 2018 de cijfers die Peace Dialogue zelf verzamelt beter overeen met de officiële cijfers van Defensie.⁴⁵

In de periode 1 januari 1994 - 10 maart 2026 stelde Safe Soldiers in totaal 1.534 sterfgevallen vast van militairen buiten gevechtssituaties.⁴⁶ De twee belangrijkste doodsoorzaken zijn *fatalities due to ceasefire violations*, met 391 gevallen, en *fatal accidents*, met 348 gevallen.⁴⁷

Onderstaande tabel geeft een overzicht voor de periode 2021 - 2026 van de cijfers van Safe Soldiers over het aantal sterfgevallen van militairen buiten gevechtssituaties per jaar met de gemelde doodsoorzaak:

	2021	2022	2023	2024	2025	2026 (1 januari - 10 maart)
<i>Ceasefire violation</i>	17	15	19	4	0	0
<i>Fatal Incident</i>	20	20	19	17	2	0
<i>Health Issues</i>	19	17	13	6	2	0

⁴² Nagorno Karabach (Karabagh in het Azeri) is jarenlang een de facto onafhankelijke regio die officieel tot Azerbeidzjan behoort, maar na de eerste Karabach-oorlog in de jaren 1990 in de praktijk vanuit de eigen hoofdstad Stepanakert (Khakhendi in het Azeri) wordt bestuurd door etnische Armeniërs die er wonen. Sinds de overgave van de de facto autoriteiten op 20 september 2023, na een offensief van Azerbeidzjan in de regio de dag voordien, hebben de Azerbeidzjaanse autoriteiten opnieuw de controle over de regio. Op een tiental etnische Armeniërs na, heeft de volledige bevolking de regio verlaten. Armeense bronnen verwijzen regelmatig naar de republiek Artsach in nieuwsberichten over de regio. Voor meer informatie hierover, zie COI Focus Armenië. *Huidige situatie in het kader van het conflict met Azerbeidzjan en de overgave van Nagorno Karabach*. CGVS, 05/12/2023, [url](#)

⁴³ Safe Soldiers for a Safe Armenia, 12/03/2025, [url](#); HCAV, 26/02/2026, [url](#)

⁴⁴ HCAV, 26/02/2026, p. 2, [url](#); Safe Soldiers for a Safe Armenia, 25/01/2024, [url](#)

⁴⁵ CivilNet, 09/04/2025, [url](#)

⁴⁶ Safe Soldiers for a Safe Armenia, 10/03/2026, [url](#)

⁴⁷ Safe Soldiers for a Safe Armenia, 10/03/2026, [url](#)

<i>Murder</i>	5	3	4	5	1	0
<i>Negligence</i>	1	1	1	0	0	0
<i>Safety Rules</i>	6	2	17	1	0	0
<i>Suicide</i>	7	6	9	7	2	1
Totaal	75	64	82	40	7	1

Tabel 1: Aantal sterfgevallen buiten gevechtssituaties van militairen en de doodsoorzaak voor de periode 2021 - 2026⁴⁸

De volgende tabel geeft een overzicht voor de periode 2021 – 2025 van de HCAV-cijfergegevens over het aantal sterfgevallen van militairen buiten gevechtssituaties. Volgens deze gegevens waren er van de 34 geregistreerde overlijdens in 2025 9 waarbij het slachtoffer een dienstplichtige was. Bij 5 van hen was de gemelde doodsoorzaak zelfmoord. Voor de overige jaren vermeldt HCAV dit onderscheid tussen contractsoldaten en dienstplichtigen niet.⁴⁹

	2021	2022	2023	2024	2025
<i>Suicide and murder</i>	20	12	14	12	9
<i>Health Issues</i>	17	17	12	5	10
<i>Car accidents</i>	15	17	14	13	8
<i>Other</i>	24	18	33	10	7
Totaal	76	64	83	40	34

Tabel 2: Aantal sterfgevallen van militairen buiten gevechtssituaties en de doodsoorzaak voor de periode 2021 – 2025⁵⁰

HCAV vermeldt dat de overheid over 9 van de 34 door hen in 2025 geregistreerde sterfgevallen een officiële verklaring aflegde. Over de overige 25 sterfgevallen waren er geen mededelingen vanwege de overheid.⁵¹

Ook de Human Rights Defender of Armenia geeft cijfers over het aantal overlijdens van militairen buiten gevechtssituaties. Deze aantallen zijn gebaseerd op gegevens van het ministerie van Defensie en staan in onderstaande tabel:

	2020	2021	2022	2023	2024
Overlijdens	54	58	64	83	40

Tabel 3: Aantal sterfgevallen van militairen buiten gevechtssituaties voor de periode 2020 – 2024.⁵²

⁴⁸ Safe Soldiers for a Safe Armenia, 10/03/2026, [url](#)

⁴⁹ HCAV, 26/02/2026, [url](#)

⁵⁰ HCAV, 26/02/2026, [url](#)

⁵¹ HCAV, 26/02/2026, p. 18, [url](#)

⁵² Human Rights Defender of Armenia, 2025, p. 140, [url](#)

3. Aanpak door de autoriteiten

De Armeense regering heeft in de voorbije jaren geregeld stappen gezet om de mensenrechtensituatie in het leger te verbeteren. Zo is er in het kader van de Nationale Strategie voor de Bescherming van de Mensenrechten van 27 februari 2017 al sprake van maatregelen om komaf te maken met misbruik in het leger en om snelle, onpartijdige en grondige onderzoeken in te stellen naar overlijdens in het leger buiten gevechtssituaties.⁵³

In januari 2020 heeft het parlement een wet goedgekeurd die de straffen verhoogt voor het aanzetten van een soldaat tot zelfmoord.⁵⁴

In november 2022 heeft de regering ook een resolutievoorstel gepubliceerd waarin ze stelt werk te willen maken van een betere voorbereiding van jongeren op hun dienstplicht: "Establishing procedure of implementing pre-conscription preparation at public schools, primary (craftsmanship) and secondary vocational education institutions". Ook Peace Dialogue onderlijnt de noodzaak hieraan en stelt uitdrukkelijk dat het in zo'n voorbereiding belangrijk is dat de jongeren niet langer de criminele subcultuur tolereren en dat ze goed leren communiceren met medesoldaten.⁵⁵

Op 26 december 2019 heeft de regering bij decreet N1978-L het nieuwe Actieplan 2020-2022 in verband met de mensenrechten (Human Rights Action Plan 2020 - 2022) goedgekeurd dat voortvloeit uit de Nationale Strategie voor de Bescherming van de Mensenrechten 2020-2022. Met de Nationale Strategie verbindt de regering er zich toe de uitvoering van alle onderschreven wetten, instructies en aanbevelingen te waarborgen in verband met het recht op leven en het verbod op foltering. Er is hierbij sprake van opleidingen en cursussen voor legercommandanten en personeel van de militaire politie over het recht op leven⁵⁶; sensibiliseringsacties voor nieuwe rekruten en militair personeel over het recht op leven⁵⁷; uitdrukkelijke doelstellingen zoals een verbetering van een klimaat van tolerantie en wederzijds respect in het leger⁵⁸; het invoeren van criteria voor snelle en transparante onderzoeken naar sterfgevallen in het leger⁵⁹; het installeren van video- en audio-opnamemateriaal in kantoren van de militaire politie⁶⁰; organisatie van opleidingen over foltering, onmenselijke en vernederende behandeling voor de militaire politie⁶¹; inrichting van mechanismes om anoniem gevallen van foltering, onmenselijke of vernederende behandeling te kunnen melden.⁶² In 2023 is er een opvolger van dit Actieplan in werking getreden voor de periode 2023 – 2025.⁶³

In het kader van de recentste actieplannen heeft de regering verschillende actiepunten geïdentificeerd om te zorgen voor effectieve bescherming van het recht op leven in het leger en het verbannen van alle vormen van foltering en mishandeling. Volgens deze actiepunten moet er voorzien worden in een structuur om misbruiken anoniem te kunnen melden, moeten er trainingen gegeven worden om de bewustwording inzake foltering en mishandeling te verbeteren bij militaire commandanten en dient er een cultuur van tolerantie en respect versterkt te worden in het leger.⁶⁴

⁵³ OC Media (Soboliev V.), 24/02/2017, [url](#)

⁵⁴ Eurasianet, 19/02/2020, [url](#)

⁵⁵ Peace Dialogue, 03/11/2022, [url](#)

⁵⁶ Peace Dialogue, 2021, p. 2, [url](#)

⁵⁷ Peace Dialogue, 2021, p. 3, [url](#)

⁵⁸ Peace Dialogue, 2021, p. 3, [url](#)

⁵⁹ Republic of Armenia, 2019, p. 4, [url](#); Peace Dialogue, 2021, p. 5, [url](#)

⁶⁰ Peace Dialogue, 2021, p. 9, [url](#)

⁶¹ Peace Dialogue, 2021, p. 14, [url](#)

⁶² Peace Dialogue, 22/11/2018, [url](#); Peace Dialogue, 2021, p. 11, [url](#)

⁶³ Human Rights Defender of Armenia, 2025, p. 136, [url](#)

⁶⁴ Human Rights Defender of Armenia, 2025, p. 136, [url](#)

Peace Dialogue publiceerde in oktober 2024 een rapport met een tussentijdse analyse van de verwezenlijkingen in het kader van het actieplan 2023 - 2025 inzake preventie van overlijdens buiten gevechtssituaties in het leger. In februari 2025 publiceerde de organisatie een gelijkaardig rapport over de vooruitgang betreffende de preventie van foltering in het leger. Volgens de bevindingen van Peace Dialogue heeft de overheid al positieve stappen ondernomen voor de preventie van zowel overlijdens buiten gevechtssituaties als van foltering en mishandeling in het leger. De volgende paragrafen geven een overzicht van de bevindingen in deze rapporten.⁶⁵

Wat betreft de preventie van foltering en mishandeling is er volgens Peace Dialogue vooruitgang waarneembaar in een aantal belangrijke domeinen. Hoewel de overheid de voltooiing van een aantal hervormingen verkondigt, blijven er volgens Peace Dialogue nog zaken die verdere opvolging vereisen. Zo zijn er nog steeds tekortkomingen inzake rapporteringsmechanismen, institutionele capaciteit en de snelheid en efficiëntie van onderzoeken naar gevallen van mishandeling en foltering in het leger. Volgens de organisatie voeren de ordediensten actief onderzoek uit naar gevallen van foltering en mishandeling in het leger, maar geven procedurele vertragingen en onopgeloste zaken aan dat de diensten meer middelen en opleiding nodig hebben om dergelijke zaken efficiënt aan te pakken.⁶⁶ Over de preventie van overlijdens buiten gevechtshandelingen zijn er nog tekortkomingen inzake conflictbeheersing en ondersteuning van mentale gezondheid.⁶⁷

De overheid geeft effectief vormingen over het voorkomen van mishandeling en foltering aan militairen van verschillende graden. Volgens Peace Dialogue zijn er evenwel twijfels of deze het beoogde resultaat hebben. Ook ijvert het voor opvolgvormingen om nieuw militair personeel bewust te maken over de problematiek.⁶⁸ Voor de preventie van overlijdens buiten gevechtshandelingen heeft de overheid eveneens actief vormingen en bewustmakingscampagnes opgezet, maar Peace Dialogue stelt dat deze nog niet altijd het beoogde resultaat hebben. Inzake niet-reglementaire verhoudingen schrijft Peace Dialogue dat meer consistente interventie door officieren en een meer rigoureuze afdwingen van regelgeving nodig is.⁶⁹

Peace Dialogue voegt hieraan toe dat het opstellen van richtlijnen voor de interpretatie en toepassing van wetgeving in gevallen van mishandeling en foltering in het leger nodig zijn voor de ordediensten en het gerecht. In de praktijk worden gevallen van mishandeling en foltering in het leger nog vaak gecategoriseerd onder de artikels 309 en 375 van de Strafwet die respectievelijk over het overschrijden van officiële autoriteit en over misbruik van een officiële functie handelen. Volgens Peace Dialogue moeten dergelijke incidenten echter volgens de artikels 196 en 405 van de Strafwet behandeld worden, die specifiek gaan over mishandeling en foltering. Peace Dialogue geeft hierbij geen cijfermateriaal over het concreet aantal strafzaken dat onder deze strafwetartikels onderzocht wordt. Cedoca vond ook in andere voor deze COI Focus geraadpleegde bronnen geen cijfermateriaal hierover.⁷⁰

In de periode januari 2022 – oktober 2025 heeft het ministerie van Defensie op de hotline die ze gecreëerd heeft geen meldingen ontvangen van gevallen van mishandeling of foltering in het leger. De hotline is bereikbaar via het e-mailadres hotline@mil.am en sinds 2024 via een permanent bemande telefoondienst. Daarnaast is er ook een app, *Citizen in Uniform*, beschikbaar om misbruik te melden, maar aangezien het gebruik van mobiele telefoons verboden is in militaire eenheden is het nut hiervan beperkt volgens Peace Dialogue. Het ministerie van Defensie verzekert dat de hotline

⁶⁵ Peace Dialogue, 10/2024, pp. 8, 12, [url](#); Peace Dialogue, 03/02/2025, pp. 5, 6, 7, 15, [url](#)

⁶⁶ Peace Dialogue, 10/2024, p. 12, [url](#); Peace Dialogue, 03/02/2025, pp. 5, 6, 7, 15, [url](#)

⁶⁷ Peace Dialogue, 10/2024, p. 8, [url](#)

⁶⁸ Peace Dialogue, 03/02/2025, p. 15, [url](#)

⁶⁹ Peace Dialogue, 10/2024, p. 12, [url](#)

⁷⁰ Peace Dialogue, 03/02/2025, p. 7, [url](#)

vertrouwelijkheid garandeert en dat de persoonsgegevens van de personen die ze contacteren afgeschermd worden. Peace Dialogue schrijft dat de volledige afwezigheid van meldingen van misbruik volgens hen aangeeft dat de militairen en hun familie de hotline onbetrouwbaar vinden of deze mogelijkheid ondergebruiken. Gezien uit eigen bevragingen door Peace Dialogue (zie: [2.1.1. Bevraging door Peace Dialogue](#)) blijkt dat er zich nog gevallen van mishandeling en niet-reglementaire verhoudingen voordoen, geeft dit volgens de organisatie aan dat de hotline formeel opgericht is, maar zijn doelstelling niet bereikt. Peace Dialogue vermeldt eind 2025 dat aanpassingen aan de wetgeving om een legale basis te creëren voor anonieme meldingen nog niet doorgevoerd zijn.⁷¹

In een rapport van november 2025 over de opvolging van een actieplan van de Armeense overheid voor de hervorming van het leger (2021 – 2026) schrijft Peace Dialogue dat de door de overheid ondernomen stappen aantonen dat ze systematische mechanismen in het leven wil roepen, gericht op het beschermen van de mensenrechten in het leger. Daarnaast geven de klachten die militairen nog hebben en het feit dat er zich nog steeds overlijdens buiten gevechtssituaties voordoen duidelijk aan dat er nog steeds disciplinaire problemen zijn in het leger, waaronder gevallen van fysiek geweld en mishandeling. Om dit verder aan te pakken is er volgens Peace Dialogue voortdurende monitoring nodig en moeten de autoriteiten nieuwe onafhankelijke toezichtmechanismen creëren.⁷²

Peace Dialogue roept in het licht hiervan op om bij de hotline een ervaren psycholoog in dienst te nemen en daarnaast werk te maken van de oprichting van onafhankelijke ondersteuningscentra voor slachtoffers van mishandeling en foltering in het leger.⁷³ Ook inzake zelfmoordpreventie binnen het leger schrijft Peace Dialogue dat de huidige psychologische ondersteuning niet genoeg toegankelijk is en dat de hotline verbetering vereist. Daarnaast spreekt de organisatie zich positief uit over de stappen die de overheid al ondernomen heeft om psycholoog-officieren op te leiden. Het merkt eind 2025 op dat, volgens hun bevraging, de aanwezigheid van psycholoog-officieren in militaire eenheden afnam van 75 % in 2024 tot 67 % in 2025.⁷⁴

Peace Dialogue schrijft dat een aanzienlijk deel van de sterfgevallen buiten gevechtssituaties plaatsvindt door toedoen van ongevallen, veelal met voertuigen of materiaal, of door moorden en zelfmoorden. Peace Dialogue roept op om de ongevallen die plaatsvinden te analyseren zodat er preventiemaatregelen genomen kunnen worden. Inzake de moorden verwijst ze naar preventie van niet-reglementaire verhoudingen en pesterijen als maatregelen om dit tegen te gaan.⁷⁵

De mensenrechtensituatie in het leger wordt nauw opgevolgd door de Armeense ombudsman. De ombudsman heeft als taak om onafhankelijk onderzoek uit te voeren naar klachten over ongepast gedrag binnen het leger, militairen te beschermen tegen schendingen van hun rechten of misbruiken en het leger bij te staan voor hervormingen ter verbetering van de interne werking. De ombudsman heeft hiervoor twee specifieke onderafdelingen gecreëerd: het departement voor de bescherming van militairen en hun families en de in 2024 opgerichte expertenraad voor de bescherming van de rechten van militairen. Deze laatste telt vertegenwoordigers van ngo's en onafhankelijke experts. In maart 2022 heeft de ombudsman een brochure gepubliceerd over de problematiek: *Protection of Human Rights in the Armed Forces. Legal Framework for Human Rights Defender Monitoring*. De brochure wordt omschreven als een cruciaal en praktisch instrument om de rechten en vrijheden van de

⁷¹ Peace Dialogue, 03/02/2025, pp. 5, 6, [url](#); Peace Dialogue, 10/2025, pp. 8, 10, 12-13, [url](#)

⁷² HCAV, 19/11/2025, pp. 88-89, [url](#)

⁷³ Peace Dialogue, 03/02/2025, p. 7, [url](#)

⁷⁴ Peace Dialogue, 10/2024, pp. 10-12, [url](#); Peace Dialogue, 11/2025, pp. 13, 19, [url](#)

⁷⁵ Peace Dialogue, 10/2024, pp. 5, 12, [url](#)

dienstplichtigen te monitoren.⁷⁶ Om de situatie in het leger op te volgen bezoeken de diensten van de ombudsman geregeld verschillende legereenheden. In 2024 voerden ze er zo'n 63 uit.⁷⁷

In 2024 verklaarde het ministerie van Defensie aan de ombudsman dat er zelfmoordpreventiegroepen opgericht zijn in de militaire eenheden. Deze groepen stellen volgens Defensie psychologische profielen op van militairen, identificeren personen die neuropsychiatrische labiliteit vertonen en voeren preventiewerk uit. Daarnaast vaardigde de procureur-generaal in 2024 richtlijnen uit om de onderlinge relaties van militairen te versterken, om militairen die een "valselijke autoriteit" uitvoeren op te volgen en eveneens de discipline te verbeteren. De ombudsman verwelkomde deze acties in 2024, maar voegde eraan toe dat ze in haar opinie niet voldoende zijn om het geweldprobleem in het leger op een sluitende manier op te lossen.⁷⁸

Op 13 januari 2026 verklaarde de minister van Defensie, Suren Papikyan, tijdens een persconferentie dat het ministerie zich zal inzetten voor de implementatie van de doelstellingen voor het uitroeien van criminele moraal binnen het leger, het tegengaan van niet-reglementaire verhoudingen, het bevorderen van het gelijkheidsprincipe en het tegengaan van straffeloosheid. De minister verklaarde daarbij dat disciplineproblemen een chronisch karakter hebben binnen het leger, maar dat er sinds een verslechtering van de situatie na de gevechten met Azerbeidzjan in 2020 nu een verbetering merkbaar is. Een van de weinig beschikbare indicatoren hiervoor is het aantal overlijdens buiten-gevechtssituaties en dit aantal neemt volgens Papikyan de laatste jaren af.⁷⁹

Het jaarlijkse mensenrechtenrapport van het United States Department of State (USDOS) voor Armenië van 2025 vermeldt dat ngo's hun bezorgdheid uiten over overlijdens binnen het leger buiten gevechtssituaties. Volgens mensenrechtenorganisaties slagen de ordediensten er niet in om geloofwaardige onderzoeken uit te voeren naar deze incidenten. Ngo's en nabestaanden wijzen er in dit rapport ook op dat sterfgevallen als zelfmoord gekwalificeerd worden om de ware toedracht te verbergen of een onderzoek ernaar te vermijden. Het grootste obstakel in het onderzoek is, volgens mensenrechtenadvocaten, dat militaire bevelhebbers of de ordediensten bewijsmateriaal vernietigen of niet bijhouden.⁸⁰

Edgar Khachatryan verklaarde in 2023 telefonisch aan Cedoca dat de mechanismes voor wettelijke bescherming voor soldaten voorzien zijn maar dat deze enkel op papier bestaan. Gevallen van geweld worden nauwelijks gemeld of onderzocht. Zelfs de gevallen die doorheen de jaren door de Human Rights Defender gepubliceerd en onderzocht zijn, hebben nooit tot een gerechtelijke procedure geleid. Sinds Armenië onafhankelijk is geworden heeft geen enkele rechtbank ooit een aanklacht voor foltering behandeld. Er zijn, nog altijd volgens deze bron, wel een aantal geweldzaken behandeld waarbij ondergeschikten het slachtoffer geweest zijn van hun overste, maar ook die hebben niet geleid tot een veroordeling. Edgar Khachatryan heeft ook verklaard dat wanneer zijn organisatie weet krijgt over een geweldsincident, geprobeerd wordt om het slachtoffer te leiden naar hulp.⁸¹ Ook in 2025 schrijft Peace Dialogue dat er in de voorbije en lopende strafzaken over mishandeling en/of foltering in het leger nog geen veroordelingen geweest zijn.⁸²

In een rapport van februari 2026 schrijft HCAV dat het ministerie van Defensie verklaart dat er bij gevallen van niet-reglementaire verhoudingen officiële onderzoeken gevoerd worden om de

⁷⁶ Human Rights Defender of Armenia, 12/03/2021, [url](#); Human Rights Defender of Armenia, 2025, pp. 67-68, [url](#)

⁷⁷ Human Rights Defender of Armenia, 2025, p. 67, [url](#)

⁷⁸ Human Rights Defender of Armenia, 2025, pp. 142-143, [url](#)

⁷⁹ CivilNet, 15/01/2026, [url](#); HCAV, 26/02/2026, p. 11, [url](#)

⁸⁰ USDOS, 12/08/2025, [url](#)

⁸¹ Khachatryan E., stichter en drijvende kracht achter de ngo Peace Dialogue, telefoongesprek, 26/06/2023

⁸² Peace Dialogue, 03/02/2025, p. 2, [url](#)

omstandigheden van het incident vast te stellen en de structurele omstandigheden die er toe leiden. HCAV meent dat ze niet kunnen vaststellen dat deze acties effectief impact hebben.⁸³

Tijdens een onderzoeksmis­sie van Cedoca in maart 2024 verklaarde een lokale mensenrechtenorganisatie dat bij klachten over situaties waarin de persoonlijke veiligheid in gevaar is, bijvoorbeeld in het geval van pesterijen in een militaire eenheid of wanneer iemand onder druk staat, het mogelijk is om te worden overgeplaatst naar een andere militaire eenheid. De mensenrechtenorganisatie kent verschillende van dergelijke situaties waarin de organisatie zelf is tussengekomen en er een overplaatsing heeft plaatsgevonden.⁸⁴

4. Aanpak door het maatschappelijk middenveld

Er zijn in Armenië een aantal organisaties actief die gewelddadige praktijken binnen het leger nauwgezet monitoren door een gedetailleerde database bij te houden. Mensen die voor Peace Dialogue werken doen dit al sinds 1994 op basis van informatie van burgers, partnerorganisaties en uit de media.⁸⁵

Peace Dialogue biedt ook juridische bijstand aan dienstplichtigen en reservisten die daar nood aan zouden hebben.⁸⁶ Zo voorzag de organisatie bijvoorbeeld tijdens de oproepingsperiode voor dienstplichtigen in de zomer van 2025 nog in een aantal telefoonlijnen en e-mailadressen waarop dienstplichtigen en hun familie een beroep voor bijstand konden doen.⁸⁷

Ook HCAV biedt al vele jaren gratis juridische bijstand aan dienstplichtigen en hun familieleden om hun rechten voor en tijdens de dienstplicht te beschermen. HCAV kan worden gecontacteerd via een vast telefoonnummer of e-mailadres. HCAV stelt daarnaast ook een informatiebundel, richtlijnen en infofilmpjes ter beschikking om dienstplichtigen in te lichten over hun rechten en hen te helpen.⁸⁸

In het begin van 2020 heeft Peace Dialogue het programma *Promotion of civil society's role in the development and implementation of state policy in the field of human rights protection in the Armed Forces* gelanceerd. De bedoeling hiervan is om effectieve mechanismes in het leven te roepen die vertegenwoordigers van de burgermaatschappij toelaten om de implementering van het Human Rights Action Plan 2020-2022 te monitoren.⁸⁹ In 2021 heeft de ngo een monitoringsrapport over 2020 gepubliceerd waarin een aantal (eerste) overheidsacties rond het recht op leven, het verbod op foltering en het recht op een eerlijk proces beschreven staan. Er is bijvoorbeeld sprake van informatieposters, telefoonnummers (Hotline en Trust Line) voor soldaten. In dit rapport staan ook een hele reeks aanbevelingen om de talrijke onvolmaaktheden, onduidelijkheden, tekortkomingen en afwezigheden in het overheidsbeleid aan te pakken.⁹⁰ Ook is er een project om een inclusiever controlemechanisme op poten te zetten voor de Armeense veiligheidssector.⁹¹

In juni 2024 heeft Peace Dialogue het project *Promotion of Human Rights in the RA Defense Sector* opgestart. Het is gericht op het versterken van de rol van het maatschappelijk middenveld bij de

⁸³ HCAV, 26/02/2026, p. 11, [url](#)

⁸⁴ Organisatie gespecialiseerd in mensenrechten in het Armeense leger, gesprek, Armenië, 18/03/2024

⁸⁵ OC Media (Soboliev V.), 24/02/2017, [url](#)

⁸⁶ Peace Dialogue, 23/02/2023, [url](#)

⁸⁷ Peace Dialogue, 17/07/2025, [url](#)

⁸⁸ Hayeli, 14/05/2017, [url](#); HCAV, 13/05/2022, [url](#); Epress.am, 13/05/2022, [url](#); HCAV, 28/12/2025, [url](#); HCAV, 20/03/2026, [url](#)

⁸⁹ Peace Dialogue, 13/03/2021, [url](#) Peace Dialogue, 20/04/2020, [url](#)

⁹⁰ Peace Dialogue, 03/2021, [url](#)

⁹¹ Peace Dialogue, 2023, p.16, [url](#)

overheidsmaatregelen om mensenrechten in het leger te bevorderen. Dit onder meer door het toezicht door het middenveld verder uit te bouwen. Het project loopt voor een periode van twee jaar.⁹² In november 2024 hield Peace Dialogue samen met de Armeense mensenrechtenorganisatie Democracy Development Foundation een conferentie om de stand van zaken van de legerhervormingen te bespreken en mogelijke toekomsttrajecten uit te tekenen.⁹³ In november 2025 leverde Peace Dialogue bijdragen aan een conferentie over de legerhervormingen georganiseerd door het parlement. Ook de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa nam hieraan deel.⁹⁴

Eind 2025 heeft Peace Dialogue via financiering van de Nederlandse overheid het *Transparency and Accountability in Armenian Defence Governance* (TRAC-D)-project opgestart. Dit heeft als doel om democratisch bestuur binnen de Armeense defensie te vergroten door het versterken van transparantie, samenwerking en verantwoordelijkheid. Het project richt zich hierbij op het aanreiken van praktische werkmiddelen voor personeel in de defensiesector en samenwerking tussen de overheid en het middenveld.⁹⁵

HCAV monitort sinds 2021 de uitvoering van het actieplan van de overheid voor de hervorming en modernisering van het Armeense leger. Het publiceerde hierover reeds vijf rapporten. In deze rapporten duidt het de tekortkomingen van de hervormingen aan. Voor deze COI Focus raadpleegde Cedoca onder meer het recentste rapport *The RA armed forces reforms under HCAV monitoring* van november 2025.⁹⁶ Ook Peace Dialogue publiceert op gezette tijden rapporten met opmerkingen en aanbevelingen over de hervormingen van het Armeense leger. De recentste dateren van oktober en november 2025 en zijn eveneens geraadpleegd voor deze COI Focus.⁹⁷

---

⁹² Peace Dialogue, 26/06/2024, [url](#)

⁹³ Peace Dialogue, 28/11/2024, [url](#)

⁹⁴ Peace Dialogue, 08/11/2025, [url](#)

⁹⁵ Peace Dialogue, 06/02/2026, [url](#)

⁹⁶ HCAV, 19/11/2025, [url](#)

⁹⁷ Peace Dialogue, 10/2025, [url](#); Peace Dialogue, 11/2025, [url](#)

Bibliografie

Rechtstreekse contacten

Khachatryan E., stichter en drijvende kracht achter de ngo Peace Dialogue, telefoongesprek, 26/06/2023, contactgegevens niet meegedeeld om de veiligheid van deze bron te garanderen

Organisatie gespecialiseerd in mensenrechten in het Armeense leger, gesprek, Armenië, 18/03/2024, identiteit niet meegedeeld om de veiligheid van deze bron te garanderen

Geschreven en audiovisuele bronnen

Alternative Service Beyond Borders, *Armenia*, s.d., <https://alternativeservice.info/en/service-beyond-borders/armenia/> [geraadpleegd op 25/03/2026]

Armeens parlement, Հանձնաժողովում քննարկվել է «Չինվորական ծառայության եւ զինծառայողի կարգավիճակի մասին» օրենքում փոփոխություններ կատարելու մասին» օրենքի սախագիծը [The committee discussed the draft law "On Amendments to the Law "On Military Service and the Status of Servicemen"], 13/06/2025, <http://parliament.am/news.php> [geraadpleegd op 19/03/2026]

Armenia Today, Освобождение от армии за плату расширяют [Vrijstelling van leger tegen betaling wordt uitgebreid], 11/12/2025, <https://armeniatoday.am/armed-forces-ru/1001832/> [geraadpleegd op 10/03/2026]

Armenian Weekly, *Gendered challenges: A closer look at female military service in Armenia*, 20/03/2024, <https://armenianweekly.com/2024/03/20/gendered-challenges-a-closer-look-at-female-military-service-in-armenia/> [geraadpleegd op 23/03/2026]

Aysor, В Армении с 24 ноября 2025 года по 31 января 2026 года будет объявлен зимний призыв [In Armenië zal er van 24 november 2025 tot 31 januari 2026 een winteroproeping zijn], 20/11/2025, <https://www.aysor.am/ru/news/2025/11/20/зимний+призыв/2410313> [geraadpleegd op 23/03/2026]

Azatutyun (Radio Free Europe/Radio Liberty - Armenian Service), *Armenia Revives Amnesty-For-Cash Option For Draft Dodgers*, 11/02/2026, <https://www.azatutyun.am/a/33675120.html> [geraadpleegd op 09/03/2026]

CIS Legislation, *Law of the Republic of Armenia About military service and the status of the serviceman (as amended on 23/12/2022)*, <https://cis-legislation.com/document.fwx?rgn=109784#:~:text=The%20obligatory%20military%20service%20is,is%20considered%20obligatory%20military%20service> [geraadpleegd op 26/06/2023]

CivilNet, *Armenia scraps prison sentences for draft evasion, allows fees or service*, 11/02/2026, <https://www.civilnet.am/en/news/1002074/armenia-scraps-prison-sentences-for-draft-evasion-allows-fees-or-service> [geraadpleegd op 09/03/2026]

CivilNet, *Non-combat deaths plague Armenia's military*, 09/04/2025, <https://www.civilnet.am/en/news/943884/non-combat-deaths-plague-armenias-military/> [geraadpleegd op 23/03/2026]

CivilNet, *Выступление министра обороны Армении по итогам 2025 года: основные акценты* [Persconferentie van de minister van Defensie van Armenië over de resultaten voor 2025: de voornaamste accenten], 15/01/2026, <https://www.civilnet.am/ru/news/996910/выступление-министра-обороны-армении-по-итогам-2025-года-основные-акценты/> [geraadpleegd op 24/03/2026]

CivilNet, *Չորակոչի տարիքային շեմը կբարձրանա, ծառայությունից խուսափելու վճարը՝ նույնպես* [The age limit for military conscription will be raised, as will the fee for avoiding service], 12/05/2025, <https://www.civilnet.am/news/949688/գորակոչի-տարիքային-շեմը-կբարձրանա-ծառայությունից-խուսափելու-վճարը-նույնպես/> [geraadpleegd op 19/03/2026]

Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen (CGVS), *COI Focus Armenië. Huidige situatie in het kader van het conflict met Azerbeidzjan en de overgave van Nagorno Karabach*, 05/12/2023, https://www.cgvs.be/sites/default/files/rapporten/coi_focus_armenie_huidige_situatie_in_het_kader_van_het_c

[onflikt met azerbeidzjan en de overgave van nagorno karabach 20231205.pdf](#) [geraadpleegd op 23/03/2026]

Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen (CGVS), *COI Focus Armenië. Legerdienst en Militaire Strafzaken*, 27/06/2024, https://www.cgvs.be/sites/default/files/rapporten/coi_focus_armenie_legerdienst_en_militaire_strafzaken_20240627_3.pdf [geraadpleegd op 10/03/2026]

Epat Armenia, *Military Service*, s.d., <https://www.repatarmenia.org/repatriate/practical-information/legal-status/military-service> [geraadpleegd op 23/03/2026]

Epress.am, *Free support for conscripts and servicemen*, 13/05/2022, https://epress.am/2022/05/13/armenian_conscript_support.html [geraadpleegd op 24/03/2026]

Eurasianet, *Senior officers fired after spate of non-combat deaths in Armenian military*, 19/02/2020, <https://eurasianet.org/senior-officers-fired-after-spate-of-non-combat-deaths-in-armenian-military> [geraadpleegd op 26/06/2023]

European Bureau for Conscientious Objection, *Armenia*, 2025, <https://ebco-beoc.org/armenia/2024> [geraadpleegd op 25/03/2026]

Forum 18, *Armenia: Only some conscientious objectors allowed alternative service*, 23/07/2024, <https://www.forum18.org/archive.php> [geraadpleegd op 25/03/2026]

Hayelim, *հրավական աջակցություն՝ զորակոչիկների ընտանիքներին* [Legal support for families of conscripts], 14/05/2017, <https://www.hayeli.am/> [geraadpleegd op 24/03/2026]

Helsinki Citizens' Assembly Vanadzor (HCAV), *2025 ԹՎԱՎԱՆԻՆ ՀՀ ՁԻՆՎԱԾ ՈՒԺԵՐԻ ՁԻՆԾԱՌԱՅՈՂՆԵՐԻ ՍՍՀԱՆ ԴԵՊԵՆԵՐԻ ՎԻՃԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ* [Report on the Death Cases in the Armed Forces of the Republic of Armenia in 2025], 26/02/2026, https://hcav.am/wp-content/uploads/2026/03/death_cases_2025.pdf [geraadpleegd op 11/03/2026]

Helsinki Citizens' Assembly Vanadzor (HCAV), *HCAV continues to provide free legal assistance to conscripts and servicemen* HCAV, 13/05/2022, <https://hcav.am/amarayin-zorakoch/> [geraadpleegd op 24/03/2026]

Helsinki Citizens' Assembly Vanadzor (HCAV), *Report on the Death Cases in the Armed Forces of the Republic of Armenia in 2025*, 26/02/2026, <https://hcav.am/en/report-death-cases-03-03-26/> [geraadpleegd op 11/03/2026]

Helsinki Citizens' Assembly Vanadzor (HCAV), *Չորակոչիկների իրավունքները. ՀԶԱԿ* [Rights of conscripts: HCAV], 20/03/2026, <https://hcav.am/conscripts-20-03-26/> [geraadpleegd op 24/03/2026]

Helsinki Citizens' Assembly Vanadzor (HCAV), *Հի գու բարեփոխումները՝ հքավ-ի մշտադիտարկման ներքո* [The RA armed forces reforms under Hcav monitoring], 19/11/2025, <https://hcav.am/en/the-ra-armed-forces-21-11-2025/> [geraadpleegd op 19/03/2026]

Helsinki Citizens' Assembly Vanadzor (HCAV), *Ուղեցույց՝ զորակոչի ընթացքում անձանց իրավունքների և պարտականությունների վերաբերյալ* [Guide to the rights and responsibilities of individuals during military conscription], 28/12/2025, <https://hcav.am/military-guideline-28-12-25/> [geraadpleegd op 24/03/2026]

Human Rights Defender of Armenia, *The Human Rights Defender published a manual on the assessment of servicemen's rights*, 12/03/2021, https://www.ombuds.am/en_us/site/ViewNews/1570 [geraadpleegd op 26/06/2023]

Human Rights Defender of Armenia, *Տարեկան հաղորդում 2024 մարդու իրավունքների պաշտպանի գործունեության, մարդու իրավունքների եվ ազատությունների պաշտպանության վիճակի մասին* [The 2024 annual report on the activities of the Human Rights Defender of the Republic of Armenia and the state of protection of the human rights and freedoms], 2025, <https://www.ombuds.am/images/files/4d1335361f1f7e9fbcc1cfc10679701e.pdf> [geraadpleegd op 11/03/2026]

Human Rights Defender of Armenia, *Տարեկան հաղորդում մարդու իրավունքների պաշտպանի 2023 թվականի գործունեության, մարդու իրավունքների եվ ազատությունների պաշտպանության վիճակի մասին* [Annual report of the human rights ombudsman on the activities of the 2023 activities and the state of protection of human rights and freedoms], 2024, <https://www.ombuds.am/images/files/c21b3daa983465bea149c85cf9f2cec3.pdf> [geraadpleegd op 12/03/2026]

- Human Rights Watch (HRW), *World Report 2026: Armenia*, 09/01/2026, <https://www.hrw.org/world-report/2026/country-chapters/armenia> [geraadpleegd op 11/03/2026]
- International Center for Law and Religion Studies, *Conscientious Objection: Context and Developments in Armenia - Talk About: Law and Religion*, 18/11/2024, <https://talkabout.iclrs.org/2024/11/18/conscientious-objection-in-armenia/> [geraadpleegd op 23/03/2026]
- International Republican Institute (IRI), *Public Opinion Survey: Residents of Armenia*, 06/03/2026, <https://www.iri.org/resources/public-opinion-survey-residents-of-armenia-february-2026/> [geraadpleegd op 10/03/2026]
- Jam News, *Deaths in the Armenian army*, 10/09/2024, <https://jam-news.net/deaths-in-the-armenian-army/> [geraadpleegd op 25/03/2026]
- Ministry of Justice - Republic of Armenia, *Action plan for 2020-2022 deriving from Armenia's national strategy for human rights protection*, 2019, https://www.moj.am/storage/uploads/02Appendix_2.pdf [geraadpleegd op 26/06/2023]
- New Eastern Europe, *For Armenia, peace dividends are finally starting to show up. In 2026, they need to keep coming*, 10/02/2026, <https://neweasterneurope.eu/2026/02/10/for-armenia-peace-dividends-are-finally-starting-to-show-up-in-2026-they-need-to-keep-coming/> [geraadpleegd op 09/03/2026]
- News Armenia, *Парламент Армении одобрил новые условия воинской службы и выплат для уклонистов старше 27 лет [Het Armeens eparlement keurde nieuwe voorwaarden goed voor de legerdienst en het afkopen voor ontduikers ouder dan 27 jaar]*, 11/02/2026, <https://newsarmenia.am/news/armenia/parlament-armenii-odobril-novye-usloviya-voinskoy-sluzhby-i-vyplat-dlya-uklonistov-starshe-27-let/> [geraadpleegd op 10/03/2026]
- News.am, *Ruling force MP: Number of Armenia's conscripts has dropped by 44% in 9 years*, 10/03/2026, <https://news.am/enq/news/792348.html> [geraadpleegd op 10/03/2026]
- News.am, *Омбудсмен Армении: Государство должно исключить неуставные отношения в армии [Ombudsman van Armenië: de overheid moet niet-reglementaire verhoudingen uit het leger verbannen]*, 16/01/2025, <https://news.am/rus/news/861805.html> [geraadpleegd op 23/03/2026]
- Office français de protection des réfugiés et apatrides (OFPRA), *Rapport de mission en Arménie*, 2019, https://www.ofpra.gouv.fr/libraries/pdf.js/web/viewer.html?file=/sites/default/files/ofpra_flora/2811_arm_site_web.pdf [geraadpleegd op 26/06/2023]
- Office of the High Commissioner for Diaspora Affairs - Republic of Armenia, *Military Registration and Service*, s.d., <http://diaspora.gov.am/en/pages/101/military> [geraadpleegd op 26/06/2023]
- Open Caucasus Media (OC Media) (Soboliev V.), *Murders, suicides, and fatal accidents plague the Armenian military [Analysis]*, 24/02/2017, <https://oc-media.org/features/murders-suicides-and-fatal-accidents-plague-the-armenian-military/> [geraadpleegd op 26/06/2023]
- Peace Dialogue, *Analysis of interviews aimed at identifying and addressing human rights issues in Armenian military forces*, 11/11/2022, https://peacedialogue.am/en/wp-content/uploads/sites/2/2022/11/Report_eng_updated-1.pdf [geraadpleegd op 26/06/2023]
- Peace Dialogue, *Civil Society Support for Democratic Oversight Processes of Human Rights Conditions in the Armenian Army*, 20/04/2020, https://peacedialogue.am/en/2020/04/20/action_plan_monitoring_20_22_eng/ [geraadpleegd op 26/06/2023]
- Peace Dialogue, *Defence sector-related actions in the scope of 2020-2022 action plan derived from Armenia's national strategy for human rights protection*, 2021, <https://peacedialogue.am/en/wp-content/uploads/sites/2/2021/08/DEFENSE-SECTOR.pdf> [geraadpleegd op 26/06/2023]
- Peace Dialogue, *Legal Support Offered to Citizens Participating in Military Reserve Force Trainings*, 23/02/2023, https://peacedialogue.am/en/2023/02/23/reserve_callup_eng/ [geraadpleegd op 26/06/2023]
- Peace Dialogue, *Monitoring results of defense sector-related actions in the scope of 2020-2022 action plan deriving from Armenia's national strategy for human rights protection, Compendium, Appendix 1*, 2021, https://peacedialogue.am/en/wp-content/uploads/sites/2/2021/03/Appendix_1_eng.pdf [geraadpleegd op 26/06/2023]

Peace Dialogue, *Monitoring Results of Defense Sector-Related Actions in the Scope of 2020-2022 Action Plan Deriving from Armenia's National Strategy for Human Rights Protection*, 13/03/2021, https://peacedialogue.am/en/2021/03/13/hrap_defense_sector_eng/ [geraadpleegd op 26/06/2023]

Peace Dialogue, *Peace Dialogue NGO's Recommendations for RA Government's Draft Resolution on Implementation of Pre-Conscription Preparation in Educational Institutions*, 03/11/2022, https://peacedialogue.am/en/2022/11/03/pd_recommendations_dc_eng/ [geraadpleegd op 26/06/2023]

Peace Dialogue, *Peace Dialogue's Annual Review 2021-2022, 2023*, https://peacedialogue.am/en/wp-content/uploads/sites/2/2023/03/Annual_report_2021-22_eng.pdf [geraadpleegd op 26/06/2023]

Peace Dialogue, *Project Directed to The Prevention of Cases of Torture Against Military Servicemen*, 22/11/2018, https://peacedialogue.am/en/2018/11/22/torture_prevention_eng/ [geraadpleegd op 26/06/2023]

Peace Dialogue, *Meeting of the National Platform on Democratic Oversight of the Security Sector*, 08/11/2025, https://peacedialogue.am/en/2025/11/08/democratic_oversight_platform_eng/ [geraadpleegd op 24/03/2026]

Peace Dialogue, *Monitoring the implementation of Armenia's 2023–2025 human rights action plan. Introduction of Anonymous Reporting Mechanisms on Torture, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment*, 10/2025, https://peacedialogue.am/en/wp-content/uploads/sites/2/2025/10/Establish-a-mechanism-for-the-anonymous-reporting-of-torture_ENG.pdf [geraadpleegd op 18/03/2026]

Peace Dialogue, *Monitoring the implementation of Armenia's 2023–2025 human rights action plan. Trainings for Officer-Psychologists, the Command Staff, and the Military Police in the Fields of Human Rights Protection and the Prevention of Ill-Treatment*, 11/2025, https://peacedialogue.am/en/wp-content/uploads/sites/2/2025/11/Training-in-the-Armed-Forces-on-Human-Rights-Protection_ENG.pdf [geraadpleegd op 18/03/2026]

Peace Dialogue, *Peace Dialogue NGO Offers Support to Conscripts and Their Families During the 2025 Summer Conscription*, 17/07/2025, https://peacedialogue.am/en/2025/07/17/conscription_2025_support_eng/ [geraadpleegd op 24/03/2026]

Peace Dialogue, *Promotion of Human Rights in the RA Defense Sector / Vol. 6*, 26/06/2024, https://peacedialogue.am/en/2024/06/26/phase_6_eng/ [geraadpleegd op 24/03/2026]

Peace Dialogue, *Strengthening Security Sector Reform in Armenia: A Multi-Stakeholder Collaborative Roundtable Dialogue*, 28/11/2024, https://peacedialogue.am/en/2024/11/28/ssq_armenia_eng/ [geraadpleegd op 24/03/2026]

Peace Dialogue, *TRAC-D / Transparency and Accountability in Armenian Defence Governance*, 06/02/2026, https://peacedialogue.am/en/2026/02/06/trac_d_eng/ [geraadpleegd op 18/03/2026]

Peace Dialogue, *Tracking the implementation of Armenia's 2023-2025 human rights action plan: achievements and gaps in torture prevention in the armed forces a mid-term review 2023-2024*, 03/02/2025, https://safesoldiers.am/wp-content/uploads/2025/02/HRAP_2023_25_Torture_prevention_ENG.pdf [geraadpleegd op 12/03/2026]

Peace Dialogue, *Tracking the Implementation of Armenia's 2023-2025 Human Rights Action Plan: Achievements and Gaps in Right to Life in the Armed Forces*, 26/10/2024, https://peacedialogue.am/en/2024/10/26/hrap_2023_right_to_l_eng/ [geraadpleegd op 17/03/2026]

Protection of Rights without Borders NGO, *Civil society organizations' joint submission to the un committee against torture on the 5th periodic report of the republic of Armenia regarding the implementation of the convention against torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment The 82nd session of the UN committee against torture*, 10/03/2025, https://prwb.am/wp-content/uploads/2025/09/INT_CAT_CSS_ARM_62635_E.pdf [geraadpleegd 18/03/2026]

Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL), *Armenia Approves Law To Allow Women To Serve In Army*, 22/04/2023, <https://www.rferl.org/a/armenia-women-military-service/32374803.html> [geraadpleegd op 26/06/2023]

Safe Soldiers for a Safe Armenia, *Statistics on Deaths in the RA and NK Armed Forces in 2023*, 25/01/2024, <https://safesoldiers.am/en/6074.html> [geraadpleegd op 11/03/2026]

Safe Soldiers for a Safe Armenia, *Statistics on Deaths in the RA Armed Forces in 2024*, 12/03/2025, <https://safesoldiers.am/en/6263.htm> [geraadpleegd op 11/03/2026]

Safe Soldiers for a Safe Armenia, *The number of fatalities by reasons*, 10/03/2026, <https://safesoldiers.am/en> [geraadpleegd op 10/03/2026]

The International Institute for Strategic Studies, *The Military Balance 2024*, https://securesustain.org/wp-content/uploads/2024/03/The-Military-Balance-2024_compressed.pdf [geraadpleegd 18/03/2026]

United Nations Office of the High Commissioner for Human Rights (OHCHR), *Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, Concluding observations on the fifth periodic report of Armenia*, 05/06/2025, <https://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=AQQhZkaev6JwJ7LaPyqrBVvwdQY4%2FOfh3at%2F1mSZYAQGrXQElgsR1Tb0wtKCypgoIkbDURsk1AZ45BgzMUE%2Big%3D%3D> [geraadpleegd 19/03/2026]

United States Department of State (USDOS), *Armenia Human Rights Report*, 12/08/2025, <https://www.state.gov/reports/2024-country-reports-on-human-rights-practices/armenia> [geraadpleegd op 19/03/2026]

US Government, *CIA The World Factbook, Military Service Age and Obligation*, 2023, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/field/military-service-age-and-obligation/> [geraadpleegd op 26/06/2023]

Vardanyan & Partners, *Rights and Responsibilities of Dual Armenian Citizens: Complete Guide*, 20/12/2025, <https://armenian-lawyer.com/business-immigration/rights-and-responsibilities-of-dual-armenian-citizens/> [geraadpleegd op 23/03/2026]

Your Jurisconsult, *What is important to know about obligatory military service in Armenia?*, s.d., <http://jurist.am/en/military> [geraadpleegd op 26/06/2023]